
RECENSION

Välpresenterade anekdoter

Clas Svahn är produktiv. Så snart en bok kommit ut i handeln befinner sig nästa under tryckning, verkar det som. Två av hans nyaste böcker är *Sekter & hemliga sällskap i Sverige och världen* (2007) samt *Stora boken om naturfenomen* (2008). Innan jag kommer in på dem, låt mig säga några ord om Clas Svahn som författare och journalist i genren ”märkligheter”.

RISKEN MED ANEKDOTER

Jag uppfattar i första hand Svahn som anekdotsamlare. Att samla anekdoter har både bra och dåliga sidor. Å ena sidan kan böcker och artiklar fyllda av anekdoter bli underhållande, särskilt om de dessutom är välillustrerade. Å andra sidan kan de bli förvillande, nämligen om författaren inte förser läsaren med verktyg och kompletterande fakta som gör det möjligt att bedöma berättelsernas eventuella verklighetsbakgrund och att sätta in dem i ett större sammanhang.

Att teckna de större sammanhangen kan kräva ordentliga arbetsinsatser – och jag ska gärna ge Svahn och hans organisation UFO-Sverige erkännandet att de ibland har genomfört imponerande undersökningar. Men om man vill gå till botten med en märklig upplevelse räcker det inte alltid med praktiskt detektivarbete, hur omfattande det än må vara. Utöver detektivarbete krävs stora allmänna kunskaper och stor beläsenhet, och i slutänden ofta ett levande intresse för relevant forskning. Att hålla sig à jour med sådan forskning är dock en svår uppgift, eftersom den kan vara enormt omfattande. Om man exempelvis vill undersöka UFO-observationer och bedöma deras verklighetsbakgrund är rön från socialpsykologi, perceptionspsykologi och personlighetspsykologi relevanta, för att bara nämna några delar av psykologin.

Och det är här som jag känner att jag måste inta en mera kritisk hållning. Svahns intresse för forskning som anknyter till märkligheter har tidigare verkat vara måttligt. I varje fall hänvisar han sällan till forskning. Det hindrar inte att han har utvecklat ett kunnigt och kritiskt förhållningssätt till det område som intresserar honom mest: UFO. Inom andra kontro-

---

SEKTER & HEMLIGA SÄLLSKAP I SVERIGE OCH VÄRLDEN.

Clas Svahn.

Semic, 2007, 286 s.

STORA BOKEN OM NATURFENOMEN.

**Tromber, klotblixtar,
jättevågor och andra
fenomen**

omkring oss.

Clas Svahn.

Semic 2008, 192 s.

versiella ämnen, t.ex. parapsykologi, är hans kunskaper inte lika gedigna. Svahns skrivelser om märkligheter har därför ofta hållit blandad kvalitet, beroende på hans skiftande villighet att söka upp bästa tillgängliga kunskap. Boken *Det okända* (som recenserades i *Folkvett* 2007:2) är ett talande exempel: delvis initierad och upplysande, delvis tunn och vilseledande.

SEKTBOKEN

Med detta sagt, hur står sig nu de två nya böckerna? *Sekter & hemliga sällskap i Sverige och världen*, till att börja med, står sig ganska bra. Boken är – som så ofta hos Svahn – inte skriven som en sammanhållen text, utan som en serie tidningsreportage. Sådana framställningar kan lätt bli ytliga, men här passar formen bokens syfte, som är att skildra ett antal disparata sekter. (Ungefär en fjärdedel av boken handlar om hemliga sällskap, men dessa ska jag inte kommentera närmare.) Ämnet sekter har också den fördelen att man kan säga många intressanta saker om dem utan att behöva gräva i publicerad forskning. För att t.ex. bedöma hur trevliga eller otrevliga sekter är kan man komma långt genom att intervjua nuvarande och tidigare medlemmar, vilket delvis är vad Svahn har gjort. Samma ansats inom, säg, parapsykologin – att intervjua människor om deras eventuella paranormala upplevelser – hade varit betydligt mindre intressant om man velat veta något om paranormala fenomenens realitet.

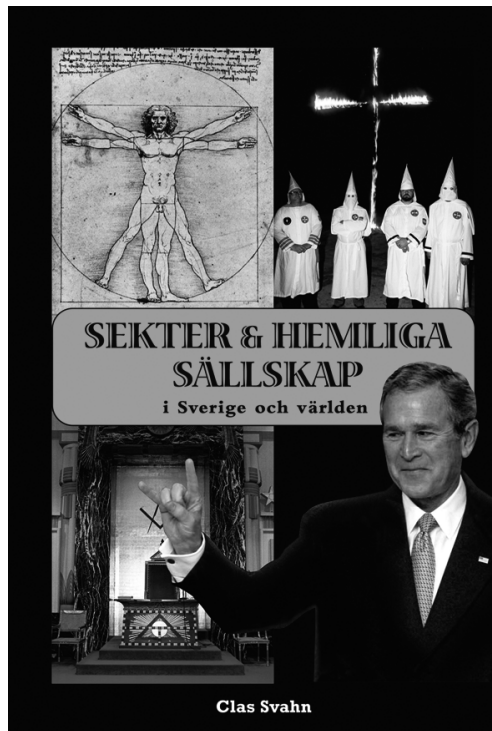
Följande är några av de sekter som tas upp i boken: Jehovas vittnen, Plymouthbröderna, Livets ord, Guds barn/Familjen, Moonrörelsen, Scientologikyrkan och Raëlska rörelsen. Framställningen är som regel starkt kritisk, vilket

är väl motiverat. Flera av de behandlade sekterna tillhör också de värsta tänkbara, med starka tendenser till nedbrytning eller självmord: Linbusekten, Folkets tempel, Heaven's Gate, Davidianerna.

På det stora hela är sektpresentationerna välskrivna och aktuella. De mest värdefulla delarna av boken bedömer jag vara två lite ovanligare avsnitt: en översikt över äldre svenska sekter (s. 78–92) och kartläggningen av Verkligheten center i lappländska Vuollerim (s. 240–265).

Vuollerim har bara ca 800 invånare. När en karismatisk f.d. Vuollerimbo, Annchristine Lundström, återvände till orten i slutet av 2001

för att ”sprida friskhetsviruset i länet” påverkade det hela byn. Hennes firma Verklighetens center (senare omgjord till Verkligheten Centers Stiftelse) försökte få bygden på fötter genom positivt tänkande enligt en ideologi som förefaller vara en blandning av new age och scientologi. Tanken att man skulle kunna ”upparbeta det kollektiva medvetandet” verkar också ha spelat stor roll. Lundström och hennes medarbetare skaffade sig snabbt inflytande i alla möjliga sammanhang i trakten. En kritisk ortsbo säger

till Svahn: ”Det är som att vara belägrad. Jag har börjat förstå vad som händer när man lever med en smygande totalitär makt.” Verkligheten center kvalificerar sig nog inte som sekt, men definitivt som en sluten och manipulativ rörelse. Svahn ska ha en eloge för sina omfattande efterforskningar och för sitt fylliga reportage.

Sekter & hemliga sällskap i Sverige och världen är som sagt en serie reportage, och det finns ganska lite material som försöker knyta samman de behandlade rörelserna. Ett avsnitt tar upp gemensamma mekanismer (s. 65–78), men ganska kortfattat. Även detta är skrivet som ett reportage, med blandade uttalanden från olika intervjupersoner. Det finns också ett par sidor i boken som tar upp en viktig politisk aspekt på sekter, nämligen frågan varför det är så lätt att starta och driva en sluten, påstått religiös rörelse i Sverige utan besvärande inblandning från det övriga samhället.

BOKEN OM NATURFENOMEN

Svahns andra nya bok heter *Stora boken om naturfenomen*. Den kan möjligen kallas stor med hänvisning till formatet (24 x 20 cm), men knappast till antalet sidor (192). Boken har undertiteln *Tromber, klotblixtar, jättevågor och andra fenomen omkring oss* och är indelad i underavdelningarna ”Is och snö”, ”Luften”, ”Marken”, ”Solen” och ”Vattnet”. Många av ämnena i boken är väderanknutna, såsom ovanligt stora hagel, bågar i skyn eller isblock som blivit rundslipade i en halvfrusen älvkrök. Vissa saker har dock inget särskilt med väder att göra, t.ex. lättantända gaser som stiger upp ur marken eller ur sjöar.

Somligt som Svahn behandlar har väletablerade förkla-

ringar, medan annat fortfarande inte är ordentligt förstått. Det betyder att en del av innehållet består av anekdoter som inte kräver några efterforskningar för att förklaras. Som exempel kan nämnas stora hagel, kännbara jordbävningar i Sverige, snabba väderomslag och märkliga isformationer. De må vara ovanliga, men de är inte oförklarliga.

Bland saker som däremot ännu saknar ordentlig förklaring märks klotblixtar, som är det enskilda naturfenomen som ägnas mest utrymme i boken (s. 42–54). Svahns presentation är spännande och utgör god och aktuell populärvetenskap. (I förordet säger han att klotblixten ”ännu inte erkänts av vetenskapen”, men det verkar inte stämma när man sedan läser om den i boken.) Ett annat område som ännu saknar vedertagen förklaring är s.k. jordkast, där stora jordstycken lyfts upp och förflyttas några meter.

Svahn presenterar här ganska många äldre svenska fall, och konstaterar att jordkasten under senare decennier i stort sett fallit i glömska i vårt land.

Till bokens förtjänster hör att den är välillustrerad, ofta med både tre och fyra färgfotografier på varje uppslag. Den är vidare försedd med noter som redovisar källor till enskilda berättelser och påståenden. Ska man säga något kritiskt så är det ganska disparata fenomen som redovisas. Det enda gemensamma är att de finns ”omkring oss”, som det heter i bokens undertitel. Å andra sidan kan man tillåta en sådan spridning i en bok vars huvudtitel signalerar en encyklopedisk ansats.

VÄLKOMNA BÖCKER

De två nya böckerna passar väl in i min gamla bild av Clas Svahn som anekdot- och historiesamlare. Han gör oftast inga djupdykningar i sina ämnen, och presterar mestadels bara halvhjärtade ansträngningar att knyta samman de ting han behandlar inom bokpärmarna. Men i bägge böckerna har Svahn hållit god klass inom sitt reportageparadigm. Böckerna bör välkomnas i den svenskspråkiga utgivningen.

Jesper Jerkert